

Nr 54.

Ankom till riksdagens kansli den 9 juni 1933 kl. 3.30 e. m.

Utlåtande, i anledning av väckt motion om åstadkommande av en internationell reglering av penningväsendet i syfte att hålla de internationella grosshandelspriserna tillnärmelsevis konstanta.

I en inom första kammaren väckt, till bankoutskottets förberedande handläggning hänvisad motion nr 120 har herr *Forssell* hemställt, »att riksdagen ville hos bankofullmäktige begära förslag till åtgärder i syfte att åstadkomma en sådan internationell reglering av penningväsendet, att de internationella grosshandelspriserna hållas tillnärmelsevis konstanta».

Av motiveringen framgår, att enligt motionärens mening isolerade åtgärder av ett enskilt land till avhjälpande av rådande krissvårigheter endast kunde hava mycket liten eller ingen effekt. Vi måste finna oss i att dela den civiliserade världens ekonomiska öde i allt väsentligt. Så länge industrien fortfarande intensifieras, kunde ett alltjämt fortsatt prisfall på varor förutsägas, enär guldproduktionen efter all erfarenhet icke tillräckligt smidigt kunde anpassas efter varuproduktionen. För att hindra varornas prisfall vid stigande varufloed måste penningväsendet inriktas på att ställa betalningsmedel till förfogande i takt med varukvantitetens tillväxt. Utan bortkastande av guldmyntfotens uppenbara fördelar måste därför, om man för framtiden ville söka undvika förödande kriser, icke blott vårt lands utan flertalet länders penningväsen genom internationell överenskommelse givas en sådan utformning, att de internationella grosshandelspriserna kunde hållas tillnärmelsevis konstanta. I en motionen bilagd skiss till en sådan reglering av penningväsendet föreslås, att man skall söka nå denna avsikt genom en internationellt reglerad guldmyntfot. Sedlarnas guldvärde skulle — samtidigt och procentuellt lika — kontinuerligt justeras för alla civiliserade länder på sådant sätt, att de internationella grosshandelspriserna endast variera inom vissa måttliga gränser.

Beträffande innehållet i motionen i övrigt får utskottet hänvisa till densamma.

Över motionen har utskottet inhämtat yttrande av *fullmäktige i riksbanken*, vilka i ett den 18 maj 1933 dagtecknat utlåtande anfört följande:

»Fullmäktige vilja till en början hänvisa till bifogade,¹ inom riksbanken upprättade promemoria om vissa förslag till ordnande av världens pen-

¹ Tryckt såsom bilaga till utskottets utlåtande.

ningväsen, såväl nationellt som internationellt, vilka framkommit under de senaste åren. Av denna promemoria synes framgå bland annat, att skilda auktoritativa korporationer, i främsta rummet Nationernas Förbund och dess organ, med oavlätlig uppmärksamhet följt hithörande frågor.

Den nuvarande depressionen har varit föremål för ingående studier, särskilt av Nationernas Förbunds gulddelegation, som avgav sitt betänkande i juni 1932. Dess anvisningar för reorganisationen av världens penningväsen avse i stort sett upprättandet av ett på guldmyntfoten grundat internationellt penningväsen, reglerat med hänsyn till såväl nationella som internationella förhållanden. Delegationens majoritet anser att varken möjligt eller önskvärt att med penningpolitiska medel påverka fluktuationer i prisnivån, som äro att tillskriva icke-monetära orsaker. En minoritet hävdar en ståndpunkt, som nära ansluter sig till motionärens, nämligen att prisfluktuationer böra motverkas med i främsta rummet penningpolitiska medel, oavsett de orsaker, varav de härröra.

Under juni månad innevarande år kommer den av Lausanne-konferensen sommaren 1932 beslutade ekonomiska världskonferensen att sammanträda. Det program, som av den förberedande expertkommittén framlagts för de finansiella överläggningarna på denna konferens, ansluter sig i stort sett till majoritetens i gulddelegationen förenämnda uttalande. Även frågan om lämpligheten och möjligheten av en stabilisering av grosshandelspriserna torde därför bliva föremål för behandling på världskonferensen. Utgången av de förhandlingar, som komma att föras på denna konferens, torde bliva avgörande för frågan, huruvida en gemensam internationell reglering av penningväsendet, baserat på ett rationaliserat guldmyntfotsystem, skall kunna komma till stånd eller om det kommer att överlämnas åt varje enskild nation att självständigt ordna sitt penningväsen mer eller mindre i överensstämmelse med av konferensen uttalade principer.

Fullmäktige hava med uppmärksamhet följt det ovan skisserade arbetet för ordnande av världens penningväsen och bland annat genom sin förste deputerad sökt göra sin mening gällande i hithörande frågor. Därjämte hava fullmäktige på sin tid uppdragit åt professorerna D. Davidson och E. Lindahl att var för sig inkomma med förslag till guldmyntfotsystemets rationalisering. Utan att taga ställning till dessa förslag hava fullmäktige dock ansett dem vara av det värde för frågans allsidiga prövning, att de tillställts ledande personer inom den internationella finansen.

Fullmäktige vilja även erinra därom, att förberedelser för Sveriges deltagande i den ekonomiska världskonferensen för närvarande pågå. I sitt yttrande över programmet för den ekonomiska världskonferensen hava fullmäktige uttalat sig för ett utvidgat samarbete mellan centralbankerna. Detta samarbete borde bland annat åsyfta anstalter för att söka hindra obehöriga fluktuationer i guldets köpkraft. Den åtgärd till befrämjande härav, som närmast torde kunna ifrågasättas, syntes vara ett internationellt centraliserat studium av pris- och konjunkturutvecklingen i de olika länderna.

För närvarande torde förutsättningar icke förefinnas att få till stånd överenskommelser av så ingripande art och av sådan omfattning, som vore nödvändiga för genomförande av det förslag, som utformats i den vid motionen fogade skissen.

Med hänsyn till vad sålunda anförts hava fullmäktige hemställt, att motionen icke måtte föranleda någon åtgärd.

Frågan om en internationell samverkan för ett mera tillfredsställande ordnande av penningväsendet kommer som bekant att bliva föremål för behandling vid den ekonomiska världskonferens, som i dagarna sammanträder i London. Såsom bankofullmäktige framhållit torde därvid även lämpligheten och möjligheten av en stabilisering av grosshandelspriserna komma under överläggning. Vid sådant förhållande och då enligt Kungl. Maj:ts beslut Sverige kommer att genom en särskild delegation representeras vid konferensen, synes riksdagen i detta sammanhang icke böra göra några uttalanden eller fatta något beslut i den föreliggande frågan.

På grund härav och under hänvisning i övrigt till vad bankofullmäktige i sitt yttrande anfört får utskottet hemställa,

att förevarande motion I:120 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 9 juni 1933.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Närvarande: se anteckning å utlåtande nr 53.

*Bilaga.***P. M.****angående hittills vidtagna eller planerade internationella åtgärder för penningväsendets ordnande.**

(I anledning av herr Forssells motion i I:a kammaren, nr 120.)

Av stor betydelse för det systematiska arbetet på återställandet av världens penningväsen efter kriget voro de finansiella konferenserna i Bryssel (1920) och Genua (1922). Genuakonferensens resolutioner avsågo att beröra icke endast de problem, som uppkommit på grund av valutornas fluktuationer i förhållande till guld, utan även sådana, som härledde sig från onormala fluktuationer i guldets egen köpkraft. Såsom en första etapp på vägen för återställandet av världens penningväsen upptog konferensen frågan om valutornas stabilisering i förhållande till guld.

Sedan Genua-konferensen avlämnat sitt betänkande, gjordes under en följd av år stora framsteg i denna riktning, i det några länder på egen hand och andra med internationellt bistånd med eller utan ledning av Nationernas Förbund lyckades stabilisera sina valutor. I och med Frankrikes återgång till guldmyntfoten i juni 1928 kan man anse denna stabiliseringsperiod i stort sett vara avslutad.

Den andra delen av Genua-konferensens program upptogs sommaren 1929 till behandling, i det Nationernas Förbunds finansiella kommitté utsåg den så kallade gulddelegationen med uppgift att undersöka och avgiva rapport om orsakerna till fluktuationerna i guldets köpkraft och dessas effekt på nationernas ekonomiska liv. Omedelbart efter det gulddelegationen sammanträtt, kunde den emellertid konstatera de första tecknen till den nuvarande ekonomiska depressionen. Gulddelegationens uppgift blev därför att undersöka icke blott fluktuationerna i guldets köpkraft utan i första hand de praktiska problem, som uppkommit på grund därav, att ett stort antal länder frångått guldmyntfoten och att åtskilliga uppehöll det nominella värdet av sin valuta endast genom valutarestriktioner. Gulddelegationen avgav sitt utlåtande i juni 1932.

Gulddelegationens yttrande i de avseenden, som här närmast äro i fråga, kan i allra största korthet sammanfattas på följande sätt.

Beträffande möjligheten och önskvärdheten av att kontrollera prisfluktuationerna konstaterar delegationen, att meningarna äro delade. Det råder icke någon meningsskiljaktighet om att sådana våldsamma prisrörelser, som världen fått uppleva under den inflation, som världskriget medförde, och under den därefter följande deflationen, böra undvikas. Det förefinnes emellertid olika åsikter om orsakerna till dessa fluktuationer och ännu mera om möjligheterna att bemästra dem med monetära åtgärder. Man är i stort sett ense därom, att prisrörelser, förorsakade av monetära faktorer, böra undvikas, men de finnas, som vilja gå längre och använda penningpolitiken som ett korrektiv emot fluktuationer i den allmänna prisnivån, vilken orsak dessa än hava. Majoriteten av delegationen anser det varken möjligt eller önskvärt att med penningpolitiska me-

del påverka fluktuationer i prisnivån, som äro att tillskriva icke-mone-
tära orsaker.

Den stabilitet hos prisnivån, som delegationen anser praktiskt möjlig att genomföra, är en relativ, icke en absolut, stabilitet hos grosshandelspriserna under en lång följd av år. Delegationen anser det icke möjligt att eliminera fluktuationer av kortare varaktighet hos prisnivån men tror, att dessa korttidsfluktuationer skulle avsevärt mildras, om den ovan nämnda stabiliteten för längre tidsperioder kunde ernås. Vad man bör söka att så vitt möjligt undvika äro sådana häftiga prisfluktuationer, som världen nyligen bevittnat. Ett sådant mått av stabilitet kan emellertid enligt delegationens mening ernås endast genom en smidig penning- och allmän ekonomisk politik, som skulle tillåta mindre, korttidiga fluktuationer i individuella varupriser och i medelprisnivån.

En centralbanksledning, som föresatt sig att genom sin penningpolitik motverka våldsamma fluktuationer i köpkraften, har enligt delegationen att vid utformandet och verkställandet av den nationella penningpolitiken taga hänsyn till en mångfald olika omständigheter. Varje penningpolitisk åtgärd bör i första hand prövas icke endast ur nationell synpunkt utan även, under samarbete med andra centralbanker, med hänsyn till dess internationella återverkningar.

Vid bedömandet av det internationella prisläget skulle rörelserna i grosshandelsprisindices användas men icke såsom den enda avgörande faktorn för ett omedelbart penningpolitiskt ingripande utan som en faktor att taga i betraktande ibland många andra. Den relativa stabiliteten hos dessa indextal under en längre följd av år skulle emellertid utgöra ett bevis på framgången av den använda politiken.

De prisnoteringar, som böra komma till användning, äro enligt gulddelegationens åsikt de, som avse grosshandeln i stapelvaror och halvfabrikat. Det är fråga om ett internationellt, icke om ett nationellt, problem, och därför bör man taga hänsyn till förändringarna i köpkraften, icke hos den ena eller den andra valutan utan hos samtliga valutor, *baserade på guld*.

Man kan använda antingen en internationell index eller ock en eller flera nationella indices i länder, som utöva ett avgörande inflytande på världspriserna. I båda fallen måste användas varor med världsmarknad och prisnoteringarna tagas med avdrag för eventuella importtullar.

Vid handhavandet av den nationella penningpolitiken anser delegationen den förnämsta indikatorn böra vara guldreserven och guldrörelserna. Övriga omständigheter att taga hänsyn till äro alla de företeelser, som kunna sägas avspegla graden av aktivitet inom näringslivet och på penningmarknaden.

Delegationen understryker nödvändigheten av en ekonomisering med världens guldförråd. Ur denna synpunkt föreslår den, att den nuvarande höga guldtäckningsprocenten sänkes, och framhåller, att det är önskvärt, att i lagarna för centralbankerna införas mera elastiska sedeltäckningsbestämmelser. En reduktion av guldtäckningsprocenten borde ske samtidigt hos alla centralbanker för att undvika de skadliga effekter, som bleve en följd av en isolerad sänkning. Gulddelegationen anser emellertid icke, att dylika åtgärder ensamma äro tillräckliga för den erforderliga besparingen av guld. Den rekommenderar därför vissa andra ytterligare åtgärder för detta ändamål, bland annat indragning av guld ur cirkulationen, ersättning av små sedlar med silvermynt, ökad användning av check- o. dyl. betalningar m. m.

Guldelegationens uttalande var icke enhälligt. En minoritet av tre medlemmar, däribland Sir Henry Strakosch, anmälde avvikande mening beträffande bl. a. de av majoriteten formulerade uttalandena om

- a) penningpolitikens mål,
- b) möjligheterna och önskvärdheten av prisstabilisering genom penningpolitik samt
- c) botemedlen för den nuvarande krisen.

Därjämte uttalade professor G. Cassel i en särskild reservation sin avslutning till Strakoschs och hans medreservanternas allmänna synpunkter.

Reservanternas ståndpunkt kan i de frågor, som äga intresse i detta sammanhang, sammanfattas på följande sätt.

Under nuvarande förhållanden är det praktiskt taget fråga därom, huruvida det är bättre för världen i dess helhet att hålla prisnivån stabil och låta de producerande klasserna i de mera snabbt framåtskridande länderna skörda frukterna av den ökade produktionsförmågan eller att i de nyssnämnda länderna låta priserna falla i samma mån som produktionsförmågan ökas och på så sätt framtvinga en förändring av inkomstfördelningen i de mindre avancerade länderna. Reservanternas uppfattning om följderna av ett prisfall lämnar enligt deras mening intet tvivel övrigt, att det förra av dessa alternativ är att föredraga.

Reservanterna göra icke gällande, att det är möjligt att med enbart penningpolitiska medel genomföra ett penningpolitiskt program, men anse, att penningpolitiken måste tillmätas stor betydelse i detta avseende.

Gentemot majoritetens påstående, att det är varken möjligt eller önskvärt att med penningpolitiska medel korrigera sådana fluktuationer i prisnivån, som äro att hänföra till icke-monetära orsaker, anföra reservanterna, att denna sats, i vad den avser möjligheten, endast kan hänföra sig till guldpriserna. I det fall, att ett land har frånträtt guldmyntfoten, är det enligt reservanternas mening möjligt att genom ökning av omloppsmedel och kredit höja de nationella priserna i vilken utsträckning som helst. Därav hava enligt deras åsikt många länder i Europa bitter erfarenhet. Reservanterna komma emellertid till den slutsatsen, att då, såsom majoriteten medger, den prissänkning, som började år 1929, icke kan tillskrivas otillräckligheten i världens sammanlagda guldförråd, det under förutsättning av internationell samverkan är både teoretiskt och praktiskt möjligt att höja även guldpriserna till en lämplig nivå och att stabilisera dem på denna nivå. Önskvärdheten av att öva inflytande på fluktuationer i prisnivån genom penningpolitiska medel anse reservanterna vara en självklar följd av möjligheten att genomföra en sådan politik. Enligt reservanternas åsikt är världen för närvarande i största behov av en likartad penningpolitik i de förnämsta guldstandardländerna, innebärande kreditutvidgning, och de se icke något skäl till farhågor för att följderna av en sådan politik skola bli omöjliga att kontrollera.

I fråga om botemedlen för den nuvarande krisen säga reservanterna, efter att hava behandlat de viktigaste villkoren för ett återställande av en internationell guldstandard, att det effektivaste medel, som för närvarande finnes för att bana väg för guldstandarden såsom ett internationellt penningsystem, vore att höja den allmänna prisnivån i guldstandardländerna till 1928 års nivå eller åtminstone att höja varupriserna till en nivå, som mera vore i överensstämmelse med gällande löner och de bördor, som skulderna representera. Ett liknande försök att stabilisera den inhemska prisnivån borde göras av länderna med fri valuta under Englands ledning.

I ett i juli 1932 offentliggjort uttalande anslöt sig Banken för internatio-

nell betalningsutjämning till majoritetens i gulddelegationen uttalanden. De slutsatser, vartill gulddelegationen kommit, bildade enligt bankens mening en utgångspunkt för utarbetande av de penningpolitiska principer, som i framtiden kunde komma att få praktisk tillämpning.

På mötet i Lausanne i juni och juli 1932 uppdrogs åt Nationernas Förbund att sammankalla ombud för regeringarna till en ekonomisk världskonferens i London med uppgift att besluta om åtgärder för lösande av de ekonomiska och finansiella svårigheter, vilka äro skulden till den nuvarande världskrisen och vilka kunna orsaka ett förlängande av densamma. En expertkommitté, som tillsatts för utarbetande av programmet för denna världskongress, har i januari 1933 avlämnat förslag till program.

Av vad expertkommittén i sitt utlåtande anför, torde följande i detta sammanhang hava intresse.

Kommittén har vid fullgörandet av sitt uppdrag följt de anvisningar, som Nationernas Förbund lämnat, ävensom tagit hänsyn till det resultat, som uppnåtts i de preliminära diskussionerna i samband med Lausannekonferensen.

Den nuvarande situationen synes kommittén vara så betänkelig, att en ytterligare försämring måste motses med de största farhågor. Världens olika stater måste besluta sig för att söka ernå en lösning på bred basis med hjälp av samfälliga åtgärder på alla områden.

De huvudfrågor, inför vilka konferensen enligt expertkommittén kommer att ställas, kunna sammanfattas på följande sätt:

1) Beträffande penning- och kreditpolitiken måste syftet målet vara återställandet av ett effektivt internationellt penningssystem. Varje stat måste fritt få bestämma, när och under vilka villkor den kan antaga ett sådant system. Det blir nödvändigt att skapa garantier mot att återställandet av guldmyntfoten sker på ett sådant sätt, att det skulle kunna leda till ett nytt sammanbrott.

Åtgärder böra övervägas att genom samarbete mellan centralbanker i överensstämmelse med gulddelegationens rapport säkerställa en större prisstabilitet för framtiden.

2) En viss höjning av världsprisnivån är högeligen önskvärd och vore att anse som ett första tecken på tillfrisknande. Konferensen kommer tvevelsutan att önska undersöka alla möjligheter, som kunna motverka det pågående priset.

3) Valutarestriktionernas avskaffande är ett grundvillkor för världens ekonomiska tillfrisknande.

4) Slutligen måste den internationella handeln få större frihet.

Då någon annan internationell, allmänt godtagbar standard ej finnes, torde världskonferensen komma att undersöka, på vad sätt ett framgångsrikt återställande av guldmyntfoten kan genomföras.

Efter att hava behandlat bland annat frågan om den penningpolitik, som bör följas före ett allmänt återställande av guldmyntfoten, övergår kommittén till behandling av frågan om guldmyntfotens framtida fungerande. De uttalanden, som kommittén gör i detta sammanhang, förklarar den vara i full överensstämmelse med majoritetens i gulddelegationen utlåtande.

I fråga om priserna konstaterar kommittén till en början, att prisnivåns nedgång under senare år orsakat en mängd svårigheter, som den utförligt behandlar.

Kommittén nämner några åtgärder, som enligt dess mening skulle vara ågnade att återställa jämvikten i priserna. Ett sätt att återställa jäm-

vikten mellan kostnader och priser är givetvis att minska de förra. I regel är emellertid detta ej möjligt utan en reducering av räntesatser och löner. Jämvikten kan även återställas genom en höjning av prisnivån, vilket kan ske bland annat genom att begränsa varutillgången. I länder med fri guldmyntfot och med stora monetära reserver synes det även möjligt genom att tillämpa en liberal länepolitik, inklusive låga räntesatser för kortfristiga lån, i vissa fall även transaktioner i öppna marknaden. Dessutom borde så långt möjligt räntesatsen för långfristiga lån nedbringas genom konvertering och andra transaktioner. För att en liberal kreditpolitik skall hava önskad effekt på prisnivån, är det emellertid nödvändigt, att kreditefterfrågan uppstår. En ökning av den effektiva efterfrågan väntar sig kommittén framför allt såsom ett resultat av ökat förtroende till det allmänna finansiella och ekonomiska systemet.

Den ekonomiska världskonferensen kommer att sammanträda i London den 12 nästkommande juni.

Stockholm, Riksbanken i april 1933.